

Lesia Varha,
lecturer, Department of English Philology and Methods of Teaching Foreign Languages,
Mukachevo Humanitarian Pedagogical Institute,
59, Yana Komenskoho Str., Mukachevo, Ukraine

PECULIARITIES OF FUTURE TEACHERS' COMMUNICATIVE CULTURE FORMATION BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

The article deals with peculiarities of influence of interactive technologies on the formation of future teachers' communicative culture. The most productive periods of forming future teachers' communicative culture have been revealed. The review of contemporary researches on the identified problem regarding the definitions of "communicative culture", "communicative competence", their features and functions has been carried out. The number of skills that should be obtained by students in the training process has been defined. The place of interactive technologies in the process of formation of future teachers' communicative culture, peculiarities of their implementation in the teaching process have been determined. The concept of "future teachers' communicative culture" is a multi-component personal feature. It is worth noting that its formation is a dynamic, complex and manageable process. Communicative culture is considered as a constituent (component) of professional and pedagogical culture of a teacher, and therefore, it is identified with professional and pedagogical communication. Consequently, the level of communicative culture is defined as the level of the development of oral communicative competence and speech, sociolinguistic competence, and also the ability of self-education. Interactive technologies are very important for the formation of future teachers' communicative competence, because they contribute to the formation, development and self-improvement of future pedagogues, reveal their creative potential and natural abilities. Implementation of interactive technologies in the educational process will teach future teachers to use and improve new forms, methods and means of work, to form skills of interactive communication. An important condition of implementing interactive technologies is consistency, because students must be prepared for using any of the above mentioned training techniques. Thus, the essence of interactive training is an active involvement of all students into the educational process under the condition of constant active interaction of all its participants, where each subject of the training process is an equal participant. The implementation of interactive technologies (snowball, brainstorming, microphone, range of ideas, work in small groups, position taking, press method, aquarium method, travelling, tree of solutions, role-playing, etc.) helps to solve different problematic issues, situations, and to model them.

Keywords: interactive technologies, interactive training, communicative culture, communicative competence, future teachers' communicative culture, formation of future teachers' communicative culture.

Подано до редакції 20.08.2015

УДК: 378.14

Муза Георгіївна Вієвська,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Криворізький економічний інститут, ДВНЗ «Криворізький Національний Університет»,
пр. Карла Маркса, 54, м. Кривий Ріг, Україна

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ЯК ПІДґРУНТЯ ЙОГО ПРОДУКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітленні громадянські аспекти формування соціальної відповідальності фахівців економічної сфери діяльності. Соціальна відповідальність майбутніх менеджерів з економіки розглядається як основа їх продуктивної професійної діяльності.

Ключові слова: фахова підготовка, соціальна відповідальність, підготовка майбутніх менеджерів з економіки у вищому навчальному закладі, соціальна відповідальність, професійна діяльність менеджера.

Постановка проблеми. Суспільний розвиток визначається формуванням соціальної відповідальності як професійної і особистісної якості фахівця з економіки, від рівня розвитку якої залежить продуктивність професійної діяльності.

Сутність означеного зумовлюється факторами, відокремленими нами на основі аналізу, узагальнення та систематизації сучасних особливостей, а саме:

- світовими тенденціями та прагненням України дотримуватися європейських вимог ведення бізнесу;
- етичним поясненням економічної свободи рачіональних суб'єктів;
- потребою у соціальному капіталі та інструментах управління ним;
- необхідністю розробки та впровадження соціально зорієнтованих проектів та програм, проведенням соціального аудиту тощо.

Зазначені фактори посилюють вимоги до підготовки у вищих економічних навчальних закладах, насамперед, студентів спеціальності «Менеджмент організацій».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування відповідальності розглядали у своїх працях Л. Барановська [2], Л. Джавахидзе [5], Н. Ігнатов [1], А. Хузіахметов [12], Н. Ячина [12] та інші. Незважаючи на певний інтерес до них з боку науковців, спостерігається розмитість моральних орієнтирів, неготовність брати на себе всю повноту відповідальності за власні дії, що є свідченням певних недоліків навчально-професійної підготовки та громадянського виховання фахівців, які мають вирішувати систему професійної освіти.

Мета статті полягає у висвітленні громадянських аспектів формування соціальної відповідальності фахівців економічної сфери діяльності.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи підстави громадянського виховання, не можна не врахувати тенденції, які пов'язані, з одного боку, з розширенням свободи особистості та її ініціативи, з іншого, – з розповсюдженням егоцентризму. За таких умов людина може задовольняти власні потреби, не враховуючи інтереси та потреби інших людей. Однак, вчинки, що мають соціальний характер, є віддзеркаленням членства у суспільстві, участі у системі суспільних відносин, а тому відповідним чином оцінюються, формуючи соціальний контекст та впливаючи на соціальний статус особистості фахівця та організації, в якій він працює.

Розглядаючи громадянські аспекти соціальної відповідальності, ми звернулись до висвітлення її у відповідних галузях науки.

У загальнофілософському сенсі відповідальність визначається насамперед її соціальною сутністю.

Поділяючи точку зору Л. Барановської та Н. Ігнатова [1, с. 26] на соціальну сутність відповідальності, ми відштовхуємось від того, що вона не обмежується знаннями соціальних норм та моральних принципів. Основний її сенс полягає у здатності людини заздалегідь обмірковувати та прогнозувати вчинки, співставляючи їх з моральними вимогами суспільства, готовності до самоорганізації діяльності, вільного усвідомленого прийняття на себе обов'язків. Соціальна відповідальність виступає взаємним обов'язком між суспільством, індивідом та певною соціальною групою тощо. Обов'язки реалізуються у діяльності, коли суб'єкти суспільних відносин відповідають один перед одним за соціальними нормами, що прийняті у суспільстві.

Дослідження процесу формування соціально відповідального фахівця представлено за різними напрямками функціонування вищих навчальних закладів як у загальному соціокультурному освітньому просторі (Л. Барановська) [2], так і у специфічних умовах підготовки студентів недержавних ВНЗ (І. Гладишева) [3], майбутніх економістів (А. Гулевська) [4], фахів-

ців спеціальностей «Фінанси» і «Аудит» (І. Кочетова) [7], спеціалістів фізичної культури (О. Кривошеєва) [8], студентів університету (Л. Крилов) [9], студентів ВНЗ державної протипожежної служби МНС (О. Яковлева) [11] та інші.

Громадянський аспект соціальної відповідальності за таких умов знаходить відображення у педагогічній точці зору [1, с. 26], відповідно до якої соціальна відповідальність є морально-ціннісним стійким утворенням, що сприяє усвідомленому відношенню людини до інших людей, навколишнього середовища і проявляється у гуманістичній спрямованості її вчинків та розумінні соціальної значущості їх наслідків. Саме тому світова спільнота розглядає соціальну відповідальність показником соціального виміру всіх суб'єктів відповідальності та запроваджує на цій основі відповідні стандарти.

Розглядаючи питання соціальної відповідальності фахівця з економіки, має сенс звернутись до стандарту ISO 26000 [13], що визначає вимоги до якості економічної діяльності. Згідно зі стандартом, «соціальна відповідальність – це відповідальність компанії за вплив її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка:

- сприяє сталому розвитку, у т. ч. здоров'ю та добробуту суспільства;
- враховує очікування зацікавлених сторін;
- відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки;
- інтегрована у діяльність організації і практикується в її відносинах з іншими [13, с. 13].

Соціально відповідальна особистість, на думку науковців провідного економічного закладу освіти [10, с. 21], – це людина, яка використовує лише такі способи досягнення особистих цілей, які не завдають шкоди їй самій, іншим людям, природі, суспільству. На думку науковців, доцільно виокремити наступні поняття: відповідальний сім'янин, працівник, громадянин, відповідальний учасник соціальних груп, споживач та відповідальний житель планети Земля. Наведені поняття саме і складають сутність і складову соціальної відповідальності людини. Автори підкреслюють, що феномен соціальної відповідальності конкретної людини має свою особливу структуру та ієрархію ціннісних настанов. Специфічна структура та ієрархія ціннісних настанов притаманна й іншим носіям феномену соціальної відповідальності: родині, групам людей, трудовим колективам, громадам, суспільству в цілому [10, с. 22]. Ми поділяємо точку зору науковців, які розглядають соціальну відповідальність як поєднання мотивації, норм, настанов внутрішнього походження (як природжених, так і набутих), доповнених зовнішніми (суспільними) настановами, сприятливими особистістю.

Окрім зазначеного, розкривається специфіка соціальної відповідальності суб'єктів економічної сфери життя суспільства. Розглядаючи сутність соціальної

відповідальності у сфері бізнесу, науковці виокремили п'ять складових цього поняття: відповідальний виробник, відповідальний роботодавець, відповідальний учасник соціальних відносин, відповідальний учасник економічних і політичних відносин з державою та відповідальний діловий партнер.

Відповідальними виробниками визначаються компанії, що виробляють якісну, нешкідливу для споживачів продукцію, не завищують ціни на неї, надають про неї правдиву інформацію споживачам, діють згідно з нормами екологічного права, турбуються про навколишнє середовище, запроваджують новітні технології для зниження негативного впливу або ліквідації шкідливих відходів, запобігання їх викидам [10, с. 61].

Під відповідальним роботодавцем розуміють компанію, яка діє згідно з нормами трудового права (найчастіше перевищує їх, надаючи працівникам додаткові соціальні блага), дбає про умови праці та соціальний добробут своїх працівників [10, с. 61].

До відповідального учасника економічних і політичних відносин з державою [10, с. 61] відносять підприємство, яке сумлінно сплачує податки та внески на соціальне страхування, веде діяльність згідно з нормами чинного законодавства, уникає корупції, ефективно веде бізнес без пільг і дотацій від держави, забезпечує прозорість корпоративних фінансів і вимагає прозорості щодо державних фінансів, підтримує законність, незалежне правосуддя й політичну конкуренцію.

Компанія, яка бере участь у підтриманні добробуту суспільства, що найчастіше виявляється в доброчинності щодо сиріт, інвалідів та інших соціально вразливих груп населення, підтриманні духовності, освіти, науки, культури, сприянні розвитку свого регіону, є, на думку авторів, відповідальним учасником соціальних відносин.

До відповідального ділового партнера відносять компанії, які формують свої відносини з партнерами на принципах дотримання договорів, угод і професійних стандартів діяльності, фінансової відповідальності. Власники компанії відомі й пишуться нею. Фінансова звітність прозора, благодійність не показова, а щира, репутація стабільна [10, с. 61].

Можна стверджувати, що відповідальність є заporукою продуктивної професійної діяльності фахівця економічної сфери, адже підприємства працюють на території певних громад, і розвиток останніх залежить від злагодженості ланцюжка: органи виконавчої влади – інститути громадянського суспільства – суб'єкти господарювання. Необхідно зазначити, що процес взаємодії підприємств та громад має бути двобічним. Вплив громад здійснюється через ініціативи, вжиті громадою у партнерстві з іншими організаціями задля розширення можливостей окремих осіб і груп людей шляхом надання ним навичок та знань, необхідних для здійснення змін у своїх громадах [6, с. 339]. Суттєвий внесок у розвиток громадянського суспільства мають робити, перш за все, менеджери.

Соціальну відповідальність менеджера ми розуміємо як інтегральну якість, що визначає його поведінку, діяльність на основі усвідомлення й прийняття норм і цінностей організації, готовність діяти у відповідності з ними та здатність оцінювати наслідки і результати означених дій. Така якість визначає поведінку в інтересах організації, узгоджених з інтересами суспільства, соціального захисту людей.

Аналіз системи підготовки менеджерів у ВНЗ свідчить про те, що питання соціальної відповідальності є складовою декількох навчальних курсів.

Закладені у галузеві стандарти вищої освіти напрямку підготовки «Менеджмент» вимоги, поряд зі здатністю вирішувати проблеми та завдання соціальної діяльності, містять здатність нести соціальну відповідальність за діяльність організації:

- враховувати та прогнозувати соціальні аспекти впливу ділової активності на працівників, споживачів, місцеві громади, суспільство;
- вирішувати загальні соціальні проблеми захисту довкілля, прав громадян, інтересів споживача, охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності;
- дотримуватися етики ділового спілкування;
- реалізовувати відносини відповідальності за допомогою сукупності етичних, правових та економічних норм у їх взаємозв'язку;
- нести персональну відповідальність за діяльність співробітників і всієї організації.

Оскільки практичне розв'язання проблеми формування соціальної відповідальності є можливим за умов поєднання професійного становлення майбутнього фахівця з його особистісним розвитком, доцільним є введення самостійної дисципліни «Соціальна відповідальність» обсягом чотири кредити не тільки до навчальних планів підготовки магістрів, а й бакалаврів.

Про необхідність таких заходів свідчать результати опитування. Студентам 5 курсу спеціальності «Маркетинг» було запропоновано обрати якості соціально відповідального працівника, які має формувати вищий навчальний заклад. Пропонувалось 15 варіантів відповідей. Найбільша кількість респондентів обрала такі якості, як відповідальність за доручену справу, вміння працювати у команді, дисциплінованість (по 4,4%); а такі якості, як професіоналізм, відповідальність перед організацією, комунікабельність, відповідальність як моральний обов'язок перед суспільством, креативність, творчий підхід до справи, вимогливість до себе – 3,3%. У той же час моральні якості (такі як чесність, доброта, працелюбність) не обрав жоден студент.

Окрім того, студентам 1 курсу спеціальності «Менеджмент організацій» запропонували оцінити в середньому, наскільки часто (часто, іноді, вкрай рідко, ніколи) вони у першому семестрі робили наступне:

- ставили питання на семінарі та приймали участь у загальногруповій дискусії;

- приходили на семінар з невиконаними домашніми завданнями;
- працювали над домашніми завданнями разом з одногрупниками;
- обговорювали з викладачем у позааудиторні години власні ідеї, що виникли під час засвоєння курсу.

В опитуванні приймало участь 25 студентів. Результати анкетування показали, що 68% студентів іноді приймали участь у загальногруповій дискусії; 36% ніколи не працювали над домашніми завданнями разом з одногрупниками, іноді це робили 48%. 56% студентів ніколи не обговорювали з викладачем у позааудиторні години власні ідеї, що виникли під час засвоєння курсу. 76% опитаних першокурсників іноді приходили на семінар з невиконаними домашніми завданнями, дуже часто це робили 12%. Наведені дані свідчать, з одного боку, про прояви безвідповідальної поведінки студентів, а з другого – про недоліки у системі взаємодії між викладачами та студентами, проблеми методичної компетентності викладачів вищих економічних навчальних закладів. Наведені факти свідчать, що формування соціальної відповідальності не виокремлюється як мета освіти в галузі менеджменту, навчальні програми хоча і міс-

тять питання активізації процесу навчання, на практиці вони не реалізуються.

Отримані нами дані свідчать про певні прогалини в організації виховної роботи закладу, недооцінку її значущості викладачами як випускаючої кафедри, так і тих, хто працював зі студентами. Перегляд системи виховної роботи і переорієнтація її на професійну спрямованість дасть можливість навколо навчальних дисциплін структурувати систему громадянського професійного виховання і створити необхідні передумови продуктивної у соціальному сенсі майбутньої професійної діяльності. Кафедри вишу, як випускаючі, так і ті, дисципліни яких викладаються з першого курсу, мають проводити спеціальні заходи, наприклад: «Відповідальність студента: з чого почати?», «Соціально відповідальний фахівець, який він?», «Соціально відповідальні компанії нашого міста», «Сталь для Кривбасу» тощо.

Висновки. Соціальна відповідальність менеджерів, які навчаються у вищих економічних навчальних закладах, є підґрунтям їх продуктивної професійної діяльності. Аналіз практики підготовки майбутніх фахівців з управління потребує удосконалення фахової підготовки менеджерів та системи виховної роботи на факультеті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановская Л. А. Ответственность – черта социального характера личности / Л. А. Барановская, Н. А. Игнатов // Вестник МГОУ. Серия «Педагогика». – 2011. – №3. – С. 25-29
2. Барановская Л. А. Формирование социальной ответственности студента в социокультурном образовательном пространстве: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л. А. Барановская. – Чита, 2012. – 42 с.
3. Гладышева И. А. Педагогические условия воспитания социальной ответственности у студентов негосударственного вуза: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02/ И. А. Гладышева. – Кострома, 2006. – 227 с.
4. Гулевская А. Ф. Педагогические условия формирования социальной ответственности студентов экономических специальностей: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. Ф. Гулевская. – Комсомольск-на-Амуре, 2010. – 22 с.
5. Джавахидзе Л. Б. Модель формирования социальной ответственности старшеклассников при изучении экономики / Л.Б. Джавахидзе // Вестник МГОУ. Серия «Педагогика». – 2012. – №2. – С. 11-16
6. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика: посібник / [Саприкіна М. А., Саєнсує М. А., Зінченко А. Г. та ін.]; за ред. О. С. Редькіна. – К.: Фабований лист, 2011. – 480 с.
7. Кочетова И. Д. Педагогические условия развития социальной ответственности у студентов высших учебных заведений: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08/ И. Д. Кочетова. – Хабаровск, 2011. – 239 с.
8. Кривошеева О. Р. Формирование социальной ответственности студентов физкультурного вуза: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. Р. Кривошеева. – Омск, 2007. – 24 с.
9. Крылов Л. В. Педагогические условия воспитания социальной ответственности у студентов университета: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (социальное воспитание в общеобразовательной и высшей школе)» / Л. В. Крылов. – Кострома, 2010. – 23 с.
10. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін.] за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – К.: КНЕУ, 2012. – 501 с.
11. Яковлева О. Г. Педагогические условия развития социальной ответственности у обучающихся в вузах государственной противопожарной службы МЧС России: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. Г. Яковлева. – Санкт-Петербург, 2011. – 19 с.
12. Ячина Н. П. Формирование творческой социально ответственной личности / Н. П. Ячина, А. Н. Хузиахметов // Образование и саморазвитие. – 2014. – №3(41). – С. 133-136.
13. Guidance on social responsibility, ISO/FDIS 26000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=42546

REFERENCES

1. Baranovskaya, L.A. & Ignatov, N.A. (2011) Otvetstvennost – cherta sotsialnogo haraktera lichnosti [Responsibility is a trait of personality's social character]. *Vestnik MGOU. Seriya «Pedagogika» – Newsletter of MSRU. "Pedagogy"*, 3, 25-29 [in Russian].
2. Baranovskaya, L. A. (2012). Formirovaniye sotsyalnoy otvetstvennosti studenta v sotsiokulturnom obrazovatelnom prostranstve [Forming student's social responsibility in sociocultural educational space]. *Candidate's thesis*. Chyta: COU VPO [in Russian].
3. Ghladyшева, I. A. (2006). Pedagogicheskiye usloviya vospitaniya sotsialnoy otvetstvennosti u studentov gosudarstvennogo vuza [Pedagogical conditions of social responsibility education in private university students]. *Candidate's thesis*. Kostroma: COU VPO [in Russian].
4. Gulevskaya, A. F. (2010). Pedagogicheskiye usloviya formirovaniya sotsialnoy otvetstvennosti studentov ekonomicheskikh spetsialnostey [Pedagogical conditions of social responsibility formation in students-economists]. *Candidate's thesis*. Komsomolsk-na-Amure: COU [in Russian].
5. Dzhavakhydze, L. B. (2012). Modeli formirovaniya sotsyalnoy otvetstvennosti starsheklassnykov pri izuchenii ekonomiki [Model of social responsibility formation in senior pupils in studying economics]. *Vestnyk MGhOU. Seriya «Pedagogika» – Newsletter of MSRU. "Pedagogy"*, 2, 11-16 [in Russian].
6. Saprykina, M. A. & Saiensus, M. A. & Zinchenko, A. Gh. & Redkina, O. S. (Ed). (2011). Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist: modeli ta upravlynska praktyka: posibnyk [Corporate social responsibility: models and administrative practice]. Kiev: Fabovanyi lyst [in Ukrainian].
7. Kochetova, I. D. (2011). Pedagogicheskiye usloviya razvitiya sotsialnoy otvetstvennosti u studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy [Pedagogical conditions of students' social responsibility development at higher educational establishments]. *Candidate's thesis*. Habarovsk: COU VPO [in Russian].
8. Kryvosheeva, O. R. (2007). Formirovaniye sotsialnoy otvetstvennosti studentov fizkulturnogo vuza [Social responsibility formation in students of higher Physical educational institutions]. *Candidate's thesis*. Omsk: COU VPO [in Russian].
9. Krylov, L. V. (2010). Pedagogicheskiye usloviya vospitaniya sotsialnoy otvetstvennosti u studentov universiteta [Pedagogical conditions of fostering social responsibility in university students]. *Candidate's thesis*. Kostroma: COU VPO [in Russian].
10. Kolot, A. M. (2012). Sotsialna vidpovidalnist: teoriya i praktyka rozvytku: monohrafiya [Social responsibility: theory and practice of development: monograph]. Kiev: KNEU [in Ukrainian].
11. Yakovleva, O. Gh. (2011). Pedagogicheskiye usloviya razvitiya sotsialnoy otvetstvennosti u obuchayushhikhsya v vuzakh gosudarstvennoy protivopozharnoy sluzhby MChS Rossii [Pedagogical conditions of social responsibility development in students at higher educational institutions of government fire-prevention service of MES of Russia]. *Candidate's thesis*. Sankt-Peterburgh: COU VPO [in Russian].
12. Yachina, N. P. & Khuzyakhmetov, A. N. (2014). Formirovaniye tvorcheskoy sotsialno otvetstvennoy lichnosti [Forming creative socially responsible personality]. *Obrazovanie i samorazvytie – Education and self-development*, 3(41), 133-136 [in Russian].
13. Guidance on social responsibility, ISO/FDIS 26000. Retrieved from: http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=42546 [in English].

Муза Георгиевна Виевская,

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин,
Криворожский экономический институт ГВУЗ «Криворожский Национальный Университет»,
пр. Карла Маркса, 54, г. Кривой Рог, Украина*

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СОВРЕМЕННОГО СПЕЦИАЛИСТА КАК ОСНОВА ЕГО ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье освещены гражданские аспекты формирования социальной ответственности специалистов экономической сферы деятельности. Общественное развитие определяется формированием социальной ответственности как профессионального и личностного качества будущих менеджеров-экономистов, от уровня развития которого зависит продуктивность профессиональной деятельности. Такая ситуация обусловлена следующими факторами: мировыми тенденциями и стремлением Украины придерживаться европейских требований ведения бизнеса; этическим объяснением экономической свободы рациональных субъектов; потребностью в социальном капитале и инструментах управления им; необходимостью разработки и внедрения социально ориентированных проектов и программ, проведением социального аудита и т. д. Отмеченные факторы усиливают требования к подготовке в высших экономических учебных заведениях, в первую очередь, студентов специальности «Менеджмент организаций». Социальную ответственность менеджера мы рассматриваем как интегральное качество, которое определяет его поведение, деятельность на основе осознания и принятия норм и ценностей организации, готовность действовать в со-

ответствии с принятыми нормами и ценностями и способность оценивать последствия и результаты указанных действий. Такое качество определяет поведение в интересах организации, согласованных с интересами общества, социальной защиты людей. В статье анализируются результаты анкетирования студентов Криворожского экономического института Государственного высшего учебного заведения «Криворожский национальный университет». Будущим экономистам было предложено выбрать качества социально ответственного работника, которые должны быть сформированы в процессе профессиональной подготовки в университете. В статье представлены данные активности студентов на занятиях, участие в проектной деятельности, групповой работе. Выявлены примеры безответственного отношения студентов к учебной деятельности. Полученные данные свидетельствуют об определенных пробелах в организации воспитательной работы заведения, недооценке ее значимости преподавателями как выпускающей кафедры, так и тех, кто работал со студентами. Пересмотр системы воспитательной работы и переориентация ее на профессиональную направленность позволит вокруг учебных дисциплин структурировать систему гражданского профессионального воспитания и создать необходимые предпосылки продуктивной в социальном смысле будущей профессиональной деятельности. Кафедры ВУЗа, как выпускающие, так и те, дисциплины которых преподаются с первого курса, должны проводить специальные мероприятия, например: «Ответственность студента: с чего начать?», «Социально ответственный специалист, который он?», «Социально ответственные компании нашего города», «Сталь для Кривбасса» и другие.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, социальная ответственность, подготовка будущих менеджеров-экономистов в высшем учебном заведении, социальная ответственность, безответственное поведение, активность студентов, гражданское воспитание.

Muza Viievskia,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
Department of Social and Humanitarian Disciplines,
Kryvyi Rih Economical Institute, Kryvyi Rih National University,
54, Karl Marx avenue, Kryvyi Rih, Ukraine

MODERN PROFESSIONALS' SOCIAL RESPONSIBILITY AS BASIS OF THEIR PRODUCTIVE ACTIVITY

The article deals with civil aspects of forming economists' social responsibility. Social development is determined by the formation of social responsibility as a professional and personal property of future managers-economists, the level of which defines the productivity of their work. It is conditioned by the following aspects: international tendencies and aspiration of the Ukrainian society to meet European requirements for business operations; ethic explanation of economic freedom of rational subjects; need for social capital and tools of its management; the necessity of the development and implementation of socially-oriented projects and programs, performance of social compliance audit, etc. The above mentioned factors toughen the requirements for teaching students at higher educational institutions, and, first of all, future experts in the field of Organization Management. Manager's social responsibility is considered as an integral quality, which determines his/her behavior and activity on the basis of realization and acceptance of rules and values of an organization, readiness of an expert to act according to the accepted rules and the ability to estimate the consequences and results of the performed acts. This quality is behavior for the sake of an organization, agreed upon with society interests, social safety net. The results of the conducted survey of students, who study at Kryvyi Rih National University at the Faculty of Economics, are presented. Future economists were suggested to choose qualities of a socially responsible worker, which should be formed and developed in the process of professional training at a university. Some data about students' activity at classes, their participating in different projects and group work are presented. Some examples of students' irresponsible attitude towards studying are given. The research results have revealed some disadvantages of the educational work of higher educational institutions. Educational system reviewing and reorienting at professional direction will allow to structure the system of civil professional education and to create necessary prerequisites of productive social professional activity on the basis of certain educational subjects. The departments staff of higher educational institutions should conduct special educational events, for example: "Student's responsibility: where to start?", "Socially responsible professional: what is he like?", "Socially responsible organizations of our city", "Steal for Kryvbass" in order to increase the level of student's social responsibility as the prerequisite of their productive professional activity.

Keywords: professional training, social responsibility, teaching future managers-economists at higher educational institutions, social responsibility, irresponsible behavior, activity of students, civil education.

Подано до редакції 06.08.2015